

PEDAGOGIKA

Téma podle sylabu:

Žák a jeho učení

2. část (z 5)

Obsah:

I. 5 Kompetence k učení

- Kompetence k učení podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální vzdělávání
- Situace podporující/tlumící rozvoj kompetence k učení

I. 6 Školní úspěšnost

- Školní úspěšnost, neúspěšnost
- Příčiny špatného prospěchu, možnosti jejich překonání

I.7 Kázeň ve škole

- Co je a co není kázeň
- Projevy neukázněnosti žáků
- Proč jsou žáci neukáznění?
- Jak udržet kázeň ve třídě?
- Školní kázeň – cíl, nebo prostředek?
- Je dnes kázeň ve škole horší než dřív?

1.5 Učit je třeba se učit:

Kompetence k učení podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*)

Žák

- své učení a pracovní činnost si sám plánuje a organizuje, využívá je jako prostředku pro seberealizaci a osobní rozvoj;
- efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací, hledá a rozvíjí účinné postupy ve svém učení, reflektuje proces vlastního učení a myšlení;
- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi;
- kriticky hodnotí pokrok při dosahování cílů svého učení a práce, přijímá ocenění, radu i kritiku ze strany druhých, z vlastních úspěchů i chyb čerpá poučení pro další práci.

= Seberegulace, řízení vlastního učení

= Vědomé využívání efektivních postupů učení

= Kritická a tvořivá práce s informacemi

= Sebereflexe a sebehodnocení

*)Co je to kompetence:

Kompetence : předpoklady jedince umožňující jeho uplatnění v určitých situacích a rolích a jeho osobní rozvoj.

V pedagogice jsou takto chápány kompetence jak cílem, tak výsledkem vzdělávání.

(Jiný význam – v právním smyslu: kompetence = pravomoc.)

Kompetence podle RVP: Kompetence jsou integrované cílové struktury, které představují potenciál pro jednání jedince v situacích pracovního, osobního a veřejného života;

- představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě.
- Není to jen prostý „součet“ vědomostí, dovedností,...; důležité je jejich funkční propojení, které umožňuje jedinci efektivně jednat v různých situacích.

Situace podporující rozvoj kompetence k učení

Podle: Chvál, M., Kasíková, H., Valenta, J.: Posuzování rozvoje kompetence k učení ve výuce. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum 2012

- 1) Zacílení výuky:** žáci rozpoznávají učení zaměřené na cíl, učí se se zacílením pracovat, rozpoznávat hlavní a dílčí cíle, posuzovat smysl zacílení, hledat vztah cíl – prostředky.
- 2) Úkolové situace nižšího řádu** zaměřené především na reprodukci učiva: situace, které tvoří základ pro úkolové situace vyššího řádu.
- 3) Úkolové situace vyššího řádu:** vedou žáky ke zvládnutí vyšších myšlenkových operací .
- 4) Podpora výkonu:** situace podporující rozvoj kompetence k učení motivačním potenciálem vysokých očekávání .
- 5) Žákovská volba:** situace, která dává žákovi více prostoru pro rozhodování o směru, obsahu a způsobu učení.
- 6) Práce s informačními zdroji:** situace, ve kterých se vědomě pracuje s informačními zdroji orientujícími k dalšímu učení.

Situace podporující rozvoj kompetence k učení (pokrač.)

- 7) **Použití metod založených na somatických** (=vztahujících se k tělu) **úkonech**: tyto situace jsou ukazatelem holistického učení.
- 8) **Využití metod založených na hraní rolí**: tyto situace přispívají k rozvoji kompetence k učení holističností učení.
- 9) **Poskytnutí pomoci žákovi při obtížích**: pokud se v učení vyskytnou obtíže, jsou rozpoznány a žáku je poskytnuta pomoc.
- 10) **Práce s chybou**: rozpoznaná chyba je přirozenou součástí procesu učení.
- 11) **Reflexe kognitivní činnosti**: orientace na uvědomělost kognitivních procesů, rozvíjením metakognitivních procesů.
- 12) **Reflexe procesu, metod a forem výuky**: žáci se učí reflektovat proces svého učení a spojovat svoje učení se způsoby, ve kterých se učení odehrává.
- 13) **Samostatný časový blok věnovaný přímé práci s rozvojem kompetence k učení**: situace, v nichž je cílem (který učitel žákům oznámí) rozvíjení dílčích složek kompetence k učení (např. studijních dovedností apod.); součástí může být trénink (např. paměti, soustředění).

Situace tlumící rozvoj kompetence k učení:

- 1) Situace osobnostně ponižující:** nejsou směřovány na podporu učení žáka, ale na posuzování jejich osobnostních rysů (poukazování na žákovu nekompetentnost, podceňování jeho schopnosti učit se, negativní připomínání omezujících předpokladů žáka k učení, napadány jeho osobnostní rysy). Zesměšňování, ztrapňování, ironizování, despekt.
- 2) Situace didakticky nepřijatelné:** výuka je chybně didakticky nastavena - např. neadekvátní nastavení cílů, obsahu a metod výuky, nepřipravenost učitele, lhostejnost učitele ve vztahu k učení žáků a z ní plynoucí didaktické i psychologické bariéry učení, chybné hodnocení ...

1.6 Školní úspěšnost/ neúspěšnost žáka

- **Školní úspěšnost** - tradičně se chápe jako **dobré hodnocení žákova prospěchu** (dobré výsledky vzdělávání žáka); naproti tomu **školní neúspěšnost** znamená podprůměrný až nedostačující prospěch žáka. V novějších pohledech se do pojmu školní úspěšnosti někdy zahrnují i afektivní faktory – postoj žáka ke škole, motivace k učení apod.
- Školní neúspěšnost:
 - **Absolutní** – školní neúspěšnost žáka je trvalá nebo se dokonce zhoršuje a je celková, projevuje se ve všech předmětech vyžadujících zapojení především kognitivních funkcí při učení; žák neprospívá proto, že nemá dostatečné kognitivní předpoklady pro dosažení přijatelného výsledku.
 - **Relativní** – žákův špatný prospěch může být jenom dílčí (projevit se jen v některých předmětech) a mívá dočasnou povahu; důvodem nejsou nedostatečné kognitivní předpoklady žáka, ale jiné, přechodně působící a zpravidla v zásadě ovlivnitelné faktory (např. změněný zdravotní stav žáka, nedostatečná motivace...) – žák vykazuje školní prospěch „pod své možnosti“.

Příčiny špatného prospěchu

Zdrojem příčin špatného prospěchu žáka může být

- žák sám,
- škola,
- rodina,
- osoby blízké mimo rodinu,
- sociální skupiny, jichž je žák členem, zvláště vrstevnické.

Málokdy je za žákovou školní neúspěšností jediná příčina – zpravidla jde o souhru více příčin.

Příčiny špatného prospěchu na straně žáka

- Zdravotní stav - trvalejší špatný zdravotní stav, chronické nebo dlouhodobější onemocnění a stavy před a po onemocnění
- Poruchy učení
- Smyslové vady, zhoršování smyslového vnímání
- Příčiny související s vývojem žáka (např. stavy v pubertě, pomalejší kognitivní vývoj některých žáků)
- Psychické poruchy, nepříznivý psychický vývoj žáka
- Nedostatečné kognitivní předpoklady (percepční, paměťové, ale především intelektové)
- Příčiny v nedostatečně rozvinutém kognitivním a učebním stylu, učební strategii, autoregulaci
- Negativně působící afektivní faktory (negativní emoce – např. strach ze školy, z učitele, z neúspěchu; negativní postoje – např. k učení, k vyučovacím předmětům, k učitelům; nedostatečná nebo negativní motivace k učení; žákovi chybí aspirace ve vztahu ke vzdělání a k povolání vyžadujícímu vzdělání; hodnoty související s učením a se školou nepatří k těm, které žák uznává)
- Závislosti (drogy, alkohol, hráčství, únik do virtuální reality, vliv sociálních sítí...)

Příčiny špatného prospěchu na straně školy

- Příčiny materiální povahy (např. špatné osvětlení, hluk, špatná akustika ve třídě, nepříjemné prostředí narušující soustředění...)
- Příčiny sociální povahy (nepříznivé sociální klima ve třídě, ve škole; konfliktní vztah mezi žákem a učitelem, učitel žáka např. ironizuje, zesměšňuje; konflikty mezi žákem a spolužáky, šikana apod.)
- Příčiny pedagogické povahy (učitel nezvládá vyučovací činnosti, podněcuje nezájem a nudu, neprovádí nebo provádí chybně diagnostiku žáků, nesprávně a/nebo nespravedlivě žáky hodnotí apod.)

Příčiny špatného prospěchu na straně rodiny

- Odchod člena rodiny (např. úmrtí, rozvod)
- Nedostatečná podpora žáka při učení – např. žák nemá doma místo, kde se může nerušeně učit; rodiče nepodporují aspirace žáka vztahující se ke vzdělávání nebo k budoucímu povolání vyžadujícímu vzdělání, nepodporují pozitivní postoje žáka k učení, ke škole
- Konflikty žáka s rodiči – mohou vzniknout např. v pubertě, a nepodaří-li se je urovnat, mohou přerůst do trvalejší podoby
- Závažné závady v rodině: konflikty, alkoholismus, drogy, domácí násilí, zneužívání

a na straně blízkých osob mimo rodinu

- Intenzivní prožívání vztahu s partnerem/partnerkou (konflikt nebo ztráta partnera/partnerky, ale i intenzivní prožívání pozitivního vztahu)

Příčiny špatného prospěchu, jejichž zdrojem jsou sociální skupiny, jichž je žák členem, zvláště vrstevnické

- Skupiny zabývající se sociálně akceptovatelnou činností, např. na základě společného zájmu členů skupiny: členství v těchto skupinách má obecně pozitivní vliv, žák však někdy může být touto činností tak zaujat, že zanedbává školní povinnosti; jde o to pomoci žáku sladit obojí
- Skupiny zabývající se sociálně neakceptovatelnou činností – jejich vliv je jednoznačně negativní

1.7 Kázeň ve škole

Co je kázeň a co kázeň není?

Tradiční pojetí kázně: Ve třídě je **ticho, žáci jsou na svých místech a plní pokyny a příkazy učitele.**

Toto pojetí je přímo spojeno s tradičním způsobem výuky, při kterém učitel sděluje žákům poznatky a žáci je více méně pasivně přijímají.

Mnozí učitelé jsou na tradiční charakter kázně zvyklí a za všech okolností ji takovou vyžadují. Neklid ve třídě je při práci ruší a těžko se s ním smiřují. Obtížně si zvykají na pracovní ruch ve třídě, který je však neodmyslitelný, pracují-li žáci aktivně, ať už samostatně či ve spolupráci s ostatními.

Co je a co není kázeň: dnešní pohled

Tradiční pojetí kázně vychází spíše z potřeb učitele (mít klid pro to, abych mohl *žáky naučit...*) než z potřeb aktivně se učícího žáka.

Pojetí zdůrazňující potřeby žáka: žák se aktivně učí a chová se přitom tak, aby jeho učení bylo co nejefektivnější a současně aby nerušil ostatní žáky při jejich aktivním učení.

Kázeň = **vědomé plnění sociální role**; vědomé dodržování norem, pravidel chování potřebných pro to, aby bylo ve třídě dosaženo společného cíle.

Žák se učí vnímat vztah

svobody & odpovědnosti a

práva & povinnosti

→ **cesta k seberegulaci**

Projevy neukázněnosti žáků

- zabývání se jinými než učebními činnostmi v průběhu výuky
- verbální a neverbální vyrušování při vyučování
- nedostatečná hygiena
- provokativní způsob oblékání a kosmetického ošetření
- sexuální obtěžování spolužáků, učitele
- šikana
- drogy
- alkohol
- gamblerství
- rasismus a xenofobie
- kouření
- agresivita, násilí vůči spolužákům, učiteli
- pozdní příchody
- neomluvené hodiny, záškoláctví
- lhaní
- krádeže
- poštuchování, rvačky
- vulgárnosti (žáků mezi sebou i vůči učitelům)
- drzosti žáků vůči učitelům
- podvody
- vandalismus

Projevy neukázněnosti žáků

Některé z neukázněných projevů žáků je možné označit za lehké, neproblematické – jsou běžným průvodním projevem dospívání, hravosti a tvořivosti žáků ne vždy vhodně uplatněnými. Záleží však vždy na konkrétní situaci; i na první pohled běžná nekázeň – žák např. při výuce „dělá obličej“, „šáškuje“ – může přerůst ve větší problém, nedokáže-li na ni učitel důsledně a přiměřeně reagovat, se sebedůvěrou a nadhledem.

Proč jsou žáci neukáznění?

- Nezájem, nuda, negativní postoj k předmětu výuky, k učení
- Únava, přepracování
- Nepřiměřené učební požadavky, příliš nízké či nadměrné (individuální předpoklady žáků jsou velmi odlišné, úkol pro někoho příliš těžký je pro jiného příliš lehký)
- Potřeba úniku z tíživé situace (žák nekázní „volá o pomoc“)
- Potřebu uznání a seberealizace, snaha získat výhodu i na úkor ostatních,
- Sociální vztahy ve třídě podporující nekázeň (negativní vzory, vůdcovský princip a negativní vůdce, negativní étos, rozdrobená sociální struktura třídy s rozpory mezi žáky a skupinami žáků, boj o moc ve třídě, „předvádění se“, ...)
- Žáci mohou učitele „zkoušet“ – zda zvládne situaci, kolik vydrží
- Negativní vztah žáka k učiteli
- Výchovný deficit žáka mající původ v rodině
- Negativní vliv skupiny vrstevníků, jíž je žák členem
- Poruchy chování, psychopatologické příčiny, závislosti
- Obecná krize autority ve společnosti
- Diskutuje se, jaký vliv mají média na růst agresivity mládeže a na posilování dalších projevů nekázně

Jak udržet ve třídě kázeň:

Formální kázeňské prostředky

- Psané normy, pravidla chování: školní řád, případně další opatření směřující např. k zajištění bezpečí ve škole
- klasifikace chování
- Pochvaly (třídního učitele, ředitele školy)
- Napomenutí, důtky (třídního učitele, ředitele školy)
- Vyloučení ze školy (podmíněné, nepodmíněné)

Příklad ze školního řádu: Kázeňská opatření

(Střední zdravotnická škola v Českých Budějovicích)

a) Řešení neomluvených absencí

Přestupek (absence)	Kázeňské opatření
Opakované pozdní příchody	napomenutí třídního učitele
1 – 2 neomluvené hodiny	důtka třídního učitele
3 – 5 neomluvených hodin	důtka ředitele školy
6 – 10 neomluvených hodin	druhý stupeň z chování
11 – 20 neomluvených hodin	třetí stupeň z chování a podmíněné vyloučení ze školy
21 a více neomluvených hodin	po projednání pedagogickou radou řešit dle závažnosti podmíněným nebo nepodmíněným vyloučením ze školy

Příklad ze školního řádu: Kázeňská opatření (pokrač.)

b) Další kázeňské přestupky

Kázeňské přestupky dle závažnosti provinění a způsobení újmy jiným osobám	Kázeňské opatření
- drobné*	napomenutí třídního učitele nebo důtka třídního učitele
- méně závažné*	důtka ředitele školy, druhý snížený stupeň z chování
- závažné a hrubé* (krádeže, šikana, ublížení na zdraví)	třetí snížený stupeň z chování a podmíněné nebo nepodmíněné vyloučení ze školy

* O závažnosti provinění rozhodne ředitel školy ve spolupráci s výchovnou poradkyní, metodikem prevence sociálně patologických jevů a pedagogickou radou. Ve všech uvedených případech je třídní učitel povinen po projednání se žákem neprodleně oznámit tuto skutečnost písemně zákonnému zástupci žáka.

Stupně hodnocení chování a kritéria hodnocení

<http://www.nuov.cz/ae/stupne-hodnoceni-prospechu-a-chovani-v-pripade-pouziti>. (14.7.2014)

- **Stupeň 1 (velmi dobré)**
Žák uvědoměle dodržuje pravidla chování a ustanovení vnitřního řádu školy. Méně závažných přestupků se dopouští ojediněle. Žák je však přístupný výchovnému působení a snaží se své chyby napravit.
- **Stupeň 2 (uspokojivé)**
Chování žáka je v rozporu s pravidly chování a s ustanoveními vnitřního řádu školy. Žák se dopustí závažného přestupku proti pravidlům slušného chování nebo vnitřnímu řádu školy; nebo se opakovaně dopustí méně závažných přestupků. Zpravidla se přes důtku třídního učitele školy dopouští dalších přestupků, narušuje výchovně vzdělávací činnost školy. Ohrožuje bezpečnost a zdraví svoje nebo jiných osob.
- **Stupeň 3 (neuspokojivé)**
Chování žáka ve škole je v příkrém rozporu s pravidly slušného chování. Dopustí se takových závažných přestupků proti školnímu řádu nebo provinění, že je jimi vážně ohrožena výchova nebo bezpečnost a zdraví jiných osob. Záměrně narušuje hrubým způsobem výchovně vzdělávací činnost školy. Zpravidla se přes důtku ředitele školy dopouští dalších přestupků.

Jak udržet ve třídě kázeň:

Co má učitel k dispozici kromě formálních prostředků?

Předpoklady na straně učitele, které jsou potřebné pro udržení kázně ve třídě:

- **Učitel zná svůj předmět a má o něj zájem**, udržuje svoji odbornou kompetenci s vývojem oboru
- má **zájem o žáky**, cítí odpovědnost za jejich rozvoj a výsledky učení
- **je pedagogicky kompetentní** (nezavdává způsobem své pedagogické práce příčinu pro nevhodné chování žáků):
 - volí adekvátní cíle výuky a sdílí je (umí je sdílet) se žáky,
 - vhodně didakticky zpracovává učivo - pozor na příliš obtížnou nebo příliš jednoduchou učební látku!
 - ovládá dovednosti řízení třídy
 - vhodně volí metody výuky - stále stejná metoda vede k jednotvárnosti
 - umí zvolené metody výuky použít – pozor např. na monotónnost či nesrozumitelnost výkladu, „pokusy se nedaří“ apod.
 - Zvládá metody hodnocení žáků – pozor na netransparentní a nespravedlivé hodnocení

Jak udržet ve třídě kázeň:

Co má učitel k dispozici kromě formálních prostředků?

- Učitel je **sociálně kompetentní** :
 - zvládá verbální i neverbální komunikaci se žáky, je aktivním a uvědomělým spolutvůrcem pozitivního klimatu ve třídě, přispívá k vytváření kvalitních vztahů mezi žáky a vzájemných vztahů žáků a učitelů
 - Verbální prostředky ukázněvání žáků – napomínání, vysvětlování, pozitivní a negativní příklady, poukazování na (ne)rozumnost a na důsledky počínání žáků, na morální stránku, na city osob v nejbližším okolí žáků (pozor na možnost, že žáci to budou vnímat jako citové vydírání či manipulaci!) apod. – mohou pomoci, ale samy o sobě nemusí stačit. Je třeba dát pozor na čas, který verbálnímu ukázněvání žáků věnujeme – může být dlouhý (pozor na dlouhá „kázání“) a přitom zbytečně vynaložený. Pozor na vyhrožování žákům – jednak je mohou pocítovat jako agresi, na niž zareagují také agresi, nebo vycítí, že učitel výhrůžku nemůže splnit, a své nevhodné chování posílí.
 - Neverbální prostředky – neverbální signály (mávnutí rukou nebo ukázení směrem k vyrušujícímu žákovi, přiblížení se, oční kontakt, tlesknutí nebo jiný zvuk, jímž na sebe učitel upozorní, smluvené signály – domluvené se žáky, např. při nadměrné hladině hluku ve třídě učitel postaví židli na katedru, pauza na uklidnění,...), mimika, gesta, postavení těla (vyjadřující sebedůvěru učitele!)

Jak udržet ve třídě kázeň:

Co má učitel k dispozici kromě formálních prostředků? (pokrač.)

- Učitel si udržuje **přehled o tom, co se děje ve třídě** - nestojí na jednom místě, např. za katedrou nebo dokonce u tabule zády k žákům (např. píše-li řešení dlouhé úlohy na tabuli), nýbrž pohybuje se po třídě; žáci tak více cítí jeho fyzickou blízkost – je pro ně těžší pokračovat v nevhodném chování a učitel má rovněž lepší přehled o tom, čím se žáci zabývají; fyzická blízkost může být zacílená ke konkrétnímu žákovi, který se nevhodně chová (přímý fyzický kontakt se žákem však musí učitel volit velmi uváženě, aby si ho žák nebo třída nemohli nevhodně vykládat – dodržování osobní sféry, distance)
- je otevřený a umí žákům naslouchat
- má nadhled, smysl pro humor
- **má učitelskou sebedůvěru**, kterou si udržuje i v obtížných konfliktních situacích – nepropadá pocitům slabosti, nedostatečnosti

(K sociálním dovednostem učitele viz studijní podklad č. 7)

Jak udržet ve třídě kázeň:

Co má učitel k dispozici kromě formálních prostředků? (pokrač.)

- Učitel se opírá o svoji **formální autoritu** a cílevědomě buduje svoji **autoritu neformální** (viz doplňkový text, http://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/dopl_texty/Autorita%20ucitele.pdf)
- stanoví **srozumitelná a smysluplná pravidla** chování a práce ve třídě, nejlépe za spolupráce se třídou („Smlouva o pravidlech chování“; „Desatero“ apod.); tato pravidla by měli žáci vnímat jako součást (podmínku) úspěšné cesty za společným cílem

Příklady: <http://www.csbh.cz/pariz/skolni-vyuka/desatero-dobreho-zaka>
<http://www.zsbojanov.cz/skolni-parlament/skolni-desatero/>

Komenského mravoučné desatero

- **důsledně** dbá o jejich dodržování žáky, a sám je také dodržuje
- snaží se **identifikovat příčiny** neukázněného chování žáků a na tomto základě **problémy řešit** – i za spolupráce se žáky; nehledat hned vnější autoritu (např. ředitele školy)

KOMENSKÉHO MRAVOUCNÉ DESATERO.

STÍHEJ CTNOSTI, VYHÝBEJ SE NEPRAVOSTEM!

I. Nevypravuj všeho, co víš;
nevěř všemu, čeho se doslycháš, nežádej všeho, co vidíš,
nečiň všeho, co můžeš, než toliko, co jsi povinen:
a budeš **opatrný**.

II. Buď skromný, ne nestydatý,
mlčelivý, nikoli mluvňý!
Když kdo mluví, mlč;
když tobě co pravi, poslouvej;
když tobě co poroučí, buď mu po vůli!

III. Ke všem buď vlídný, k nikomu úlisný,
vystříhej se pochlebovati!

IV. Buď dále nadto spravedliv!

Nežádej ničeho cizího, nic sobě neosobuj!

V. Máš býti také udatný, ku pracem
čilý, zanechej prázdňé lenochům!

VI. Štěstěna bývá nestálá,
přináší rozdílné případy, často smutné.
A ty snáš **trpělivý** člověk, choulostivý
vzdychá, pláče a kvílí.

VII. Buď i dobrotivý a milosrdný!
Kdo tebe oč žádá, dej mu, máš-li;
bídňému pomáhej, můžeš-li!

VIII. Urazil-li tě kdo, promiň mu vinu!
Ublížil-lis ty komu, ukoj a ukrof jej!
Krásno jest tlumiti zloš, odpouštěti vinníku
a promijeti odprošujícimu.

IX. Nezáviděj nikomu, přej všem,
vděk se čiň, komukoli můžeš, a
zalibiš se všem dobrým lidem.

X. Mluv vždy pravdu, nechtěj lháti!

V letech 1634-36 v Praze správce školy, 1636-38 kněz a kazatel,
1638-22 ve Fulneku správce školy, 1622-28 v Čechách života háj,
1628-41 v Lešně českým bratřím sloužil, o gymnazium se staral,
1641 a 1642 v Londýně a Švédsku snažil se o vědu a školu.

1642-48 v Eřbojce pilně spisoje, 1648-50 v Lešně jako
biskup Jednota Bratrskou spravuje, 1650-54 v Biatném
Petroku nové školy zřizuje, 1654-56 zase v Lešně o Jednotu
pečuje, 1656-70 v Amsterdamě spisy vydává a učí.

Komenskýho učení

Komenského učení
a jeho díla
všechny školy
a učitelé
mají čísti a učit

Komenskýho učení

Komenského učení
a jeho díla
všechny školy
a učitelé
mají čísti a učit

Co je důležité:

- **Význam prevence:** Je lepší zabránit, aby k nekázni došlo, než ji pak řešit. Důležitou součástí prevence jsou dobré vztahy - mezi žáky vzájemně a mezi žáky a učiteli, pozitivní sociální klima ve škole. Proti závažným negativním projevům chování mají školy vypracovány a realizují preventivní programy.
- Když už je nutné nekázeň řešit, je – pokud je to možné - **lepší náprava** (směřuje do budoucnosti) **než trest** (zůstává v minulosti, málokdy vede k trvalému ukáznění žáka).
 - **Náprava:** vychází z toho, že žák za pomoci učitele (případně spolužáků) porozumí podstatě a důvodům svého prohřešku a uvědoměle přijme úkol vedoucí k odstranění následků. Výsledkem by měla být trvalá změna (náprava) chování.
 - **Tresty** – mohou být přímé nebo alternativní.
 - Přímé tresty: formální (příklad viz tabulka na s. 19 a 20), neformální – např. práce navíc. Přímým trestem za nevhodné chování nesmí být snížena známka z předmětu.
 - Alternativní tresty: uložení smysluplného úkolu, s výsledkem, který má hodnotu - např. odstranění následků škody, která vznikla v důsledku nekázně, pomoc spolužákům, práce pro estetickou úpravu školy nebo třídy apod. Alternativní trest by měl pokud možno mít souvislost s prohřeškem. Tím už se vlastně alternativní trest stává součástí nápravy.
 - Nejen tresty, ale i **odměny:** Je třeba hodnotit (napravovat, trestat) nejen nedodržování pravidel, ale odměňovat i jejich dodržování. Odměnou jsou např. pochvaly – verbální, neverbální. Někdy ale může pochvala mít opačný účinek, neposílí kázeň, ale vede k nekázni – např. u žáka, který soutěží ve třídě o postavení „tvrdého hocha“ a který má pocit, že pochvala snižuje jeho status.

Školní kázeň – cíl, nebo prostředek?

- **Kázeň není cílem** (i když se to tak může v některých třídách jevit), **ale prostředkem** pro
 - efektivní učení
 - rozvíjení seberegulace žáků

Je dnes kázeň ve škole horší než dřív?

Časté stížnosti učitelů na neukázněnost žáků a na její rostoucí trend.

Dříve ale byli žáci rovněž neukáznění; je však dnes míra neukázněnosti vyšší?

- Částečně je možné dát zvýšené vnímání nekázně žáků na vrub přetrvávajícímu silně tradičnímu pojetí kázně některými učiteli. Tradiční pojetí kázně: ticho + plnění pokynů a příkazů učitele; negativně učitelé vnímají i pracovní ruch, který je běžný, a vlastně nezbytný, při vyučování s využitím aktivní činnosti žáků.
- U starších lidí všeobecně může vnímání školní kázně ovlivnit pocit, že „za našich mladých let bylo všechno lepší...“.
- Mění se pojetí kázně ve společnosti, klesá význam autority, posiluje se význam svobody jedince – školní kázeň tyto změny přirozeně reflektuje.

Nicméně: objektivní údaje (např. z pedagogických výzkumů, některé aspekty školní kázně zjišťuje i PISA) ukazují zhoršování školní kázně.